

ارزیابی اهداف خواندن و نوشتن دوره ی ابتدایی با نظر به هدف های برنامه فلسفه برای کودکان، برای بهبود توانایی خواندن و نوشتن.

محمدحسن حیدری^۱، دکتر یحیی قائدی^۲

چکیده:

پژوهش حاضر در صدد ارزیابی اهداف خواندن و نوشتن دوره ی ابتدایی با نظر به هدف های برنامه فلسفه برای کودکان برای بهبود توانایی خواندن و نوشتن در دوره ی ابتدایی است. به منظور تحقق این امر، پرسش های پژوهش در حیطه، اهداف مهارت خوانداری و نوشتاری دوره ی ابتدایی بوده است. روش پژوهش، ارزیابی ساختار مفهوم که روشی تحلیلی فلسفی است؛ می باشد. بر اساس آن به ارزیابی اهداف مهارت خواندن و نوشتن که در کتب راهنمای معلم دوره ابتدایی آمده است؛ با توجه به مفاهیم و ساختارهای برنامه فلسفه برای کودکان پرداخته شد. نتایج حاکی از آن است که اهداف مهارت خوانداری و نوشتاری فارسی دوره ی ابتدایی، که به امر آموزش مهارت خواندن و نوشتن می پردازد، قابلیت آن را دارد با توجه به برنامه فلسفه برای کودکان تدوین گردد تا موجب بهبود امر خواندن و نوشتن هدفمند و با معنی شود.

کلید واژگان: اهداف فلسفه برای کودکان، اهداف خواندن و نوشتن، دوره ی ابتدایی

بیان مسأله پژوهش:

نخستین برنامه درسی فلسفه برای کودکان^۳ به وسیله ماتیولپمن^۴ و دستیاران وی در دانشگاه مونتکلیر نوشته شد. این برنامه درسی که بررسی های اولیه ی آن تقریباً از سال ۱۹۶۹ شروع شده بود تا کنون به صورت یک برنامه درسی کامل برای کل دوران مدرسه در آمده است. این برنامه در صدها مدرسه در آمریکا و ۱۶۰ کشور دنیا به صورت داوطلبانه اجرا می شود (فیشر، ۱۳۹۰).

برنامه درسی آموزش فلسفه به کودکان برنامه ای است که سعی نموده است؛ تمام عناصر یک برنامه درسی،

۱. کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه خوارزمی، آموزگار آموزش و پرورش خراسان جنوبی، شهرستان

۲. mohammadhassan.heydari@gmail.com، بیرکوه،

۳. yahyaghaedy@yahoo.com دانشیار گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. ۴

3 . Philosophy for children

4 . Matthew Lipman

نظیر هدف، محتوا، نقش معلم و شاگرد، روش تدریس، اصول طراحی و سازمان دهی یک برنامه درسی را مد نظر قرار دهد (قضاوی، ۱۳۸۵).

برنامه درسی ارائه شده توسط لیپمن در پایه های مختلف تنظیم شده است و دارای محتوا هدف های متفاوت و راهنمای آموزش مخصوص به هر پایه می باشد. یک واحد درسی نوعا شامل یک داستان کوتاه است که به گروهی از کودکان ارائه می شود. آن ها در یک اجتماع پژوهی در مدرسه یا بیرون از آن مشارکت داده می شوند (قائدی، ۱۳۸۳).

لیپمن معتقد است که از طریق آموزش فلسفه به کودکان می توان وضعیت آنان را در سایر دروس نیز بهبود داد، زیرا فلسفه مستلزم مهارت هایی است که با سایر رشته های علمی نیز انتقال می یابد. از آنجا که فلسفه برای کودکان به عنوان یک رودیگرد تربیتی دارای زبان کلی است، بر مهارت های بنیادی خواندن، نوشتن، سخن گفتن و گوش سپردن نیز تأکید دارد (لیپمن، ۱۹۹۱، به نقل از قائدی، ۱۳۸۲). یعنی در جستجوی راهی برای دست یابی به این مهارت های پایه از طریق تقویت قدرت استدلال و داوری است. از طرف دیگر در درس فارسی دوره ی ابتدایی نیز سعی شده است که به هر چهار مهارت زبانی (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن) به یک میزان توجه شود. بنابراین می توان گفت که درس فارسی و برنامه فلسفه برای کودکان هر دو ظرفیت ویژه ای دارند که هر کدام از آنها می تواند باعث تقویت دیگری شود (مرعشی و دیگران، ۱۳۹۱).

باید گفت دو جزء عمومی خواندن، رمز گشایی کلمه ها و درک مفهوم نهفته آن هاست. ما از کودکان انتظار داریم که نه تنها قادر به خواندن خط ها باشند، بلکه مفاهیم نهفته در آنها را هم بفهمند.

پیکسی^۱ که یک برنامه آموزش استدلال، خواندن و زبان است، با فراهم آوردن فرصت هایی از طریق گفتگوی سؤالی به صورت مشارکتی و به منظور ارتقاء تفکر فلسفی راجع به ایده هایی که در زندگی واقعی وجود دارند، بر تسریع مهارت های تفکر در کودکان تمرکز دارد (لیپمن، ۱۹۸۴).

یکی از مسائل اساسی برای مربیان تعلیم و تربیت و والدین و حتی خود دانش آموزان این بوده و هست که آیا مدرسه و برنامه های درسی منجر به پرورش تفکر در دانش آموزان می شود؟ اصلاح و تقویت نیروی تفکر همواره جزئی از اهداف اولیه ی آموزش و پرورش بوده است (لیپمن، ۱۹۹۸).

تفکر در مدت خواندن یا نوشتن کار دشواری است. احتمالاً این یکی از علت هایی است که بسیاری از افراد تمایل به انجام این کار را از خود نشان نمی دهند. در صورتی که تفکر در طی خواندن یا نوشتن می تواند کاری لذت بخش و پر ارزش باشد؛ لذت حل مسئله، لذت برخورد با چالش ها و توانمندتر شدن از این تجربه ها (فیشر، ۱۳۹۰).

1 . Pixie

به اعتقاد لیپمن هم، ذهن ما برای آمادگی تفکر در زمینه درس های دیگر به درسی نیاز دارد و فلسفه از دیرباز چنین نقشی را ایفا کرده است (محمدزاده، ۱۳۸۵؛ به نقل از مرعشی، رحیمی نسب، لسانی، ۱۳۸۷). در زمینه برنامه فلسفه برای کودکان و نقش آن پژوهش هایی در داخل و خارج از ایران انجام شده که در ذیل به معرفی برخی از آن ها می پردازیم.

پژوهشی با عنوان « بررسی رویکردهای مختلف در برنامه درسی فلسفه برای کودکان و نسبت آن با برنامه درسی دوره ی ابتدایی جمهوری اسلامی ایران » توسط حسینی (۱۳۸۷) انجام شد که نتایج پژوهش حاکی از آن است که عملکرد دانش آموزان ایرانی در دوره ی ابتدایی در زمینه اهداف و معیارهای فکری و فلسفی چندان مطلوب نیست .

فیشر (۲۰۰۱) از حامیان برنامه فلسفه برای کودکان در مقاله تحت عنوان « آموزش در دبستان ها، تقویت مهارتهای فکری و فرهنگ آموزش» ضمن پرداختن به جنبه های گوناگون این برنامه به نکات مثبت این برنامه در بهبود مهارت تفکر از نظر معلمان اشاره می کند. فیشر آورده است که طبق پژوهش انجام شده برنامه هایی که مهارت تفکر را بهبود بخشند تأثیر مثبتی بر دستاوردهای عملی دارند.

در پژوهشی دیگر که دانش آموزان پایه ی سوم و چهارم سه مدرسه در استرالیا در یک دوره ی دو ساله تحت برنامه هاری و پیکسی (برنامه فلسفه برای کودکان) قرار گرفتند، مشخص شد که گروه آزمایش نتایج آماری معنی دارتری نسبت به گروه کنترل در زمینه خزان لغت، خواندن و درک مطلب به دست آورده اند (کامپی، ۱۹۸۸).

از آن جا که خواندن قلب آموزش و پرورش است و برنامه های درسی بر مهارت خواندن مبتنی است و خواندن بهترین راه برای خوب حرف زدن و خوب نوشتن است و استعداد تخیل سازنده را در کودکان شکوفا می کند و موجب تقویت و گسترش مطلوب آن می شود (شعاری نژاد، ۱۳۸۵)؛ در این پژوهش به ارزیابی اهداف خواندن و نوشتن دوره ی ابتدایی بر اساس اهداف فلسفه برای کودکان پرداخته می شود تا به دنبال آن به پیشنهاد اهدافی بپردازیم که موجب بهبود خواندن و نوشتن شود. چرا که دانش آموزان شاید خواندن را فرا بگیرند؛ اما، خواندن روخوانی است و نوشتنی که فرا می گیرند صرفاً رو نویسی و مشق نویسی است (صادقی، ۱۳۸۵). بنابراین با نظر به اهداف برنامه فلسفه برای کودکان درصدد پاسخ گویی به پرسش های ذیل هستیم تا بتوانیم گامی به سوی خواندن و نوشتن خلاق ، انتقادی و همراه با تفکر برداریم.

پرسش های پژوهش

- ۱) ارزیابی اهداف مهارت خواندن در دوره ی ابتدایی بر اساس برنامه آموزش فلسفه برای کودکان چگونه است؟
- ۲) ارزیابی اهداف مهارت نوشتن در دوره ی ابتدایی بر اساس برنامه آموزش فلسفه برای کودکان چگونه است؟

روش پژوهش:

هدف پژوهش تحلیلی فلسفی، عبارت است از فهم و بهبود بخشیدن مجموعه مفاهیم یا ساختارهای مفهومی که ما بر حسب آن ها تجربه را تفسیر می نماییم، مقاصد را بیان می داریم، مسائل را ساخت بندی می کنیم و پژوهش ها را به اجرا در می آوریم (کومبیز، دنیلز؛ ۱۳۸۷). در این پژوهش هم از ارزیابی ساختار مفهوم که نوعی از پژوهش تحلیلی فلسفی است استفاده خواهد شد.

مقصود از ارزیابی ساختار مفهومی تنها فهم ساختار مفهومی زیرساز یک نظریه، الگو، برهان یا برنامه پژوهشی نیست، بلکه تعیین کفایت آن برای استفاده در تحقیق مربوط به برنامه درسی و برنامه ریزی مربوط است. به طور اساسی چنین ارزیابیهایی مقایسه ای هستند (همان).

در پژوهش حاضر هم از این شیوه برای پاسخ به پرسش های پژوهش استفاده خواهد شد. یعنی با استفاده از این روش به ارزیابی اهداف آموزش مهارت خواندن و نوشتن بر اساس برنامه آموزش فلسفه برای کودکان می پردازیم و سپس اهدافی برای خواندن و نوشتن با توجه به ارزیابی انجام شده پیشنهاد می دهیم . همچنین ارزیابی ساختار مفهوم ناظر به تعریفی موجه از ساختارهای مفهومی است که ما به صراحت آن ها را بنا کرده ایم تا برنامه درسی و پژوهش درباره آن را تنظیم کنیم (همان).

روش جمع آوری داده و اطلاعات

مجموعه کتاب ها، پایان نامه ها، مقالات و مستندات مرتبط با موضوع تحقیق و قابل دسترسی جامعه ی آماری تحقیق را تشکیل می دهد؛ که در راستای پاسخگویی به سوالات و دستیابی به اهداف تحقیق مورد استفاده قرار می گیرد.

مبانی نظری پژوهش

برنامه فلسفه برای کودکان

آموزش روش فکر کردن می تواند عمومی ترین و کلی ترین هدف این برنامه درسی باشد. به نظر لیپمن هدف عمده این برنامه درسی آن است که به کودکان کمک کند تا بیاموزند که چگونه به طور مستقل فکر کنند(قائدی، ۱۳۸۸).

اهداف کلی برنامه درسی فلسفه برای کودکان

اهداف کلی این برنامه درسی متوجه کل پایه های درسی است و از پایه ی ۱ تا ۱۲ را در برمی گیرد که عبارتند از:

(۱) بهبود توانایی تعقل: تفکر و تعقل تلاش دارد برای ذهن کاری را انجام دهد که پزشک برای بدن انجام می دهد. هر دو هنرهای درمانی اند در تلاش اند تا ضعف هایی که بدن یا ذهن با آن مواجه هستند، را بهبود بخشند. در هر حال بهبود ضعف های ذهنی، بسیار دشوارتر از ضعف های بدنی است. در ضمن این فعالیت منحصر به انسان است. گرچه متأسفانه بهبود بخشیدن به سلامت جسمانی، بسیار با اهمیت تر از بهبود ذهنی تلقی شده است. مردم برای بهبود سلامت جسمانی خود به فوریت اقدام می کنند، اما معتقد نیستند دچار ضعف های تعقل هستند. مردم برای بسیاری از ضعف های عقلانی نظیر، تعصب و پافشاری بدون دلیل بر عقیده ای خاص، جزئی نگری، عدم بررسی شقوق مختلف، پیشداوری و ... اقدام نمی کنند و آن را معمولی می پندارند. برنامه فلسفه برای کودکان، به کودکان کمک می کند تا توانایی شناسایی ضعف های عقلانی را بیابند و در رفع آن تلاش کنند(قائدی، ۱۳۸۳، ۲۱).

(۲) پرورش خلاقیت: خلاقیت هنر گسترش امکان است؛ هنر یافتن فرصتی دور از انتظار برای پاسخ به مسائلی که از نظر بقیه کاملاً لاینحل به نظر می رسند. توانایی فکر کردن «بیرون از جعبه» است وقتی بقیه اصلاً نمی دانند که درون جعبه هستیم. برخلاف آنچه معمولاً گفته شده، خلاقیت در این معنا مهارتی است که باید مشتاقانه یاد گرفت(وستون، ۱۳۸۸، ۱۱).

(۳) رشدی فردی و میان فردی: برای بیشتر کودکان یادگیری تفکر به صورت فلسفی، ابتدا در فرایند مباحث بین فردی، به وقوع می پیوندد. از آن جا که کتابهای تدارک دیده شده برای این برنامه، هم مطالعه می شوند و هم با معلمان و همکلاسی ها به بحث گذاشته می شوند، وسیله خوبی برای ایجاد روابط بین فردی هستند. پاسخ کودکان به شخصیت های موجود در کتابها، به آنها کمک می کند تا علایق، ارزش ها و باورهای خود را بهبود بخشند.

۴) پرورش درک اخلاقی: از نظر لیپمن رویکرد فلسفی به اخلاق، بر کاوشگری اخلاقی و نه بر قواعد اخلاقی، تأکید می‌کند. معلم فلسفه علاقمند است، کودکان را تشویق نماید تا آنها اهمیت دستیابی به داوریه‌های اخلاقی صحیح را درک کنند. این امر مستلزم پرورش حساسیت، مراقبت و علاقه چنین کودکانی است. در این جا کودکان تشویق می‌شوند تا کاوشگری اخلاقی را تمرین کنند.

۵) پرورش توانایی مفهوم یابی در تجربه: آموزش فلسفه به کودک کمک می‌کند تا مفاهیم و معانی تجارب زندگی خویش را کشف کند اما معنی آن‌ها را نداند. اما هنگامی که او بیاموزد که آن نشانه‌ها ناشی از برخی شقوق مختلف را بررسی کند ارتباطات بین آن‌ها را درک کند و عواقب این ارتباطات را مورد توجه قرار دهد. در این صورت تجربه برایش معنی دار می‌شود. اگر به کودکان کمک کنیم تا ارتباط کل و جزء را در تجاربشان بررسی کنند، شقوق مختلف را بررسی کنند، جزئیات را در حد ممکن در نظر بگیرند. می‌توانیم به آن‌ها کمک کنیم تا مفهوم تجارب مجزا و پراکنده را در ارتباط با هم درک کنند. (قائدی، ۱۳۸۸).

خواندن

فراگیری خواندن با روش منتقدانه و تحلیلی، فرد را قادر می‌کند تا از مطالعه بهره‌ی بیشتری ببرد. سؤال کردن مورد پرسش و تردید قرار دادن چیزی که خوانده می‌شود به جای پذیرفتن صرف دیدگاه یک نویسنده‌ی خاص، فهمیدن را تعریف می‌کند (پین، ویتاکر، ۱۳۸۷).

یکی از دست‌آوردهای مهم یادگیری خواندن این است که کودک را به یک یادگیرنده‌ی مستقل تبدیل کند. به جای اینکه کودک برای دست‌یافتن به یادگیری‌های جدید دائماً به راهنمایی‌های بزرگسالان و کسب اطلاع از آنها وابسته باشد با یادگیری خواندن می‌تواند نقش مستقل‌تر و فعال‌تری داشته باشد. او اکنون می‌تواند اطلاعات تازه و جدید را خود بفهمد و دانش خود را بدون اینکه همیشه مجبور باشد به افراد دیگر همچون والدین یا معلمان خویش وابسته باشد، گسترش دهد (میشل هو، ۱۳۸۲).

هدف‌های آموزش خواندن در دوره ابتدایی

هدف‌های مهارت خواندن فارسی دوره‌ی ابتدایی (راهنمای معلم «روش تدریس») به شرح ذیل بیان شده است:

- ۱) توانایی بلند خوانی و صامت خوانی.
- ۲) خواندن با لحن و آهنگ مناسب
- ۳) درک نوشته‌ها و دریافت پیام اصلی آنها

- ۴) دریافت ارتباط بین بخش های مختلف نوشته ها
- ۵) به کارگیری کارافزارهای مناسب خواندن
- ۶) گسترش دایره ی دید در خواندن
- ۷) پرورش مشاهده و تقویت توانایی خوب دیدن (اکبری شلدره، قاسم پورمقدم، جبلی آده، فرهادی، علیزاده، ارجمند رشیدآباد، ۱۳۹۱، ۳)

نوشتن در دوره ابتدایی

هدف اصلی آموزش مهارت نوشتن در این دوره آماده ساختن دانش آموزان برای استفاده از این مهارت در عرصه های ارتباطی و حوزه های گوناگون زندگی است؛ اما علاوه بر کاربرد نوشتن در قلمروهای مختلف شخصی، اداری، مالی و ... می توان به کاربرد بسیار مهم این مهارت در فرایند یاددهی-یادگیری نیز اشاره کرد. در حقیقت نوشتن یکی از ابزارهای اصلی هر معلم در امر آموزش به شمار می رود. دانش آموزان نیز در فرایند یادگیری به این مهارت نیازمندند (زندى، ۱۳۸۳).

زندى (۱۳۸۶) مراحل آموزش نوشتن را به صورت زیر رده بندی می کند:

- ۱) آموزش نوشتن غیر فعال (رونویسی).
- ۲) آموزش نوشتن نیمه فعال (املا).
- ۳) آموزش نوشتن فعال پایه ی یک (کلمه سازی).
- ۴) آموزش نوشتن فعال پایه ی دو (جمله سازی).
- ۵) آموزش نوشتن فعال خلاق (انشا و انواع آن).

اهداف مهارت نوشتن در دوره ابتدایی

هدف نهایی آموزش نوشتن در دوره ابتدایی این است که دانش آموزان بتوانند متن تولید کنند. این کار غالباً در درس انشا پیش بینی شده است ولی هنگام پاسخ گویی مکتوب به سؤال های دروس دیگر یا فعالیتهای مثل خلاصه کردن، به نثر در آوردن اشعار و... نیز رخ می دهد. ابتدا دانش آموز باید بتواند با مرتبط کردن جمله های متعدد، بند با معنا و حاوی پیام بسازد سپس از او انتظار می رود با ترکیب بندها ستون گسترده تولید کند (زندى، ۱۳۸۳).

کتاب راهنمای معلم فارسی «روش تدریس» دوره ی ابتدایی عنوان می کند که مهارت نوشتن، در کتابی تحت عنوان کتاب بنویسیم «کتاب کار» آموزش داده می شود و در آن اهداف زیر دنبال می شود .

- ۱) تمرین های دوره ای جهت یادآوری و تقویت مهارت های نوشتاری و شناخت نشانه ها
- ۲) توانمند سازی دانش آموزان در به کارگیری به هنجار خط
- ۳) تقویت درست نویسی کلمات و جملا شنیده شده
- ۴) تقویت مهارت به کارگیری علائم سجاوندی در نوشتن مانند استفاده ی درست از نقطه، ویرگول، دو نقطه و...
- ۵) توانمند سازی دانش آموزان در اجرای برخی از پاره مهارت های نگارشی (اکبری و همکاران، ۱۳، ۱۳۹۱)

یافته های پژوهش

دانش آموزان برای متفکر شدن و فلسفیدن نیازمند مهارتهایی هستند. مهارتهایی چون استدلال کردن، انتقادی بودن، خلاق بودن و توانایی به کاربردن آنچه می آموزند در تجربیات زندگی (قائدی، ۱۳۸۲). برای بهره بردن از برنامه آموزش فلسفه برای کودکان جهت اینکه کودکان متفکرانه بخوانند و بنویسند و بفهمند در ابتدای امر باید به تدوین اهدافی جهت خواندن و نوشتن پرداخته شود که در راستای برنامه فلسفه برای کودکان باشد جهت این امر ابتدا در پاسخ به پرسش اول پژوهش به ارزیابی اهداف موجود مهارت خواندن و در پاسخ به پرسش دوم به ارزیابی اهداف مهارت نوشتن با توجه به اهداف فلسفه برای کودکان و سپس به تدوین اهداف یا بازنویسی اهداف مناسب تر پرداخته خواهد شد. در پیوست نیز یکی از دروس دوره ابتدایی (بلدروچین و برزگر) را متناسب با اهداف پیشنهادی، بازنویسی کرده و راهنمای آموزش متناسب آن جهت آشنایی بیشتر ارائه گردیده است.

۱) ارزیابی اهداف مهارت خواندن در دوره ی ابتدایی بر اساس برنامه آموزش فلسفه برای کودکان

چگونه است؟

برای پاسخگویی به پرسش اول پژوهش، اهداف مهارت خوانداری فارسی که در راهنمای معلم فارسی دوره ی ابتدایی بیان شده، مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

از آن جا که هر برنامه درسی دارای اهدافی است، برنامه درسی فارسی دوره ی ابتدایی هم دارای اهداف مختلف در حیطه ها و مهارت های مختلف خواندن، نوشتن، گوش دادن و سخن گفتن می باشد. در پاسخ به این سؤال پژوهش نیز اهداف مربوط به مهارت خواندن مد نظر خواهد بود. برای این منظور ابتدا اهداف مربوط به برنامه فلسفه برای کودکان و اهداف مهارت خواندن دوره ی ابتدایی را که در قسمت مبانی آورده شد بیان می کنیم و سپس به ارزیابی اهداف خواندن با نظر به اهداف فلسفه برای کودکان می پردازیم.

اهداف برنامه فلسفه برای کودکان

- (۱) بهبود توانایی تعقل
- (۲) پرورش خلاقیت
- (۳) رشد فردی و میان فردی
- (۴) پرورش درک اخلاقی
- (۵) پرورش توانایی مفهوم یابی در تجربه

اهداف مهارت خواندن در دوره ی ابتدایی:

- (۱) توانایی بلند خوانی و صامت خوانی
- (۲) خواندن با لحن و آهنگ مناسب
- (۳) درک نوشته ها و دریافت پیام اصلی آنها
- (۴) دریافت ارتباط بین بخش های مختلف نوشته ها
- (۵) به کارگیری کارافزارهای مناسب خواندن
- (۶) گسترش دایره ی دید در خواندن
- (۷) پرورش مشاهده و تقویت توانایی خوب دیدن

برای اینکه خواندن و نوشتن به منظور گفتگو و ارتباط، گسترش معنای خواندن، تقویت تجربه، رسیدن به استنباط و... باشد برای آموزش باید از اهداف آن شروع کرد. اهدافی که به خواندن انتقادی، تجسسی و خواندن خلاقانه بینجامد تا در زندگی فردی و اجتماعی و یا تجربیات خواننده کاربرد داشته باشد.

توانایی بلند خوانی و صامت خوانی، اگر چه لازمه خواندن است اما نمی تواند به تنهایی هدفی جهت آموزش مهارت خواندن به کار رود؛ یا اینکه آموزش خواندن همانطور که در راهنمای آموزش فارسی دوم ابتدایی (۱۳۹۱) آماده است، باید پس از اینکه دانش آموزان بتوانند کلمات را تلفظ کنند و حتی معنای آن را بدانند باید شروع شود. چرا که بلند خواندن و یا صامت خوانی که به همراه فهم مطلبی نباشد سود چندانی نمی تواند عاید خواننده کند به عنوان مثال شخص فارسی زبانی که بتواند عبارت انگلیسی را با صدای بلند بخواند ولی هیچ درکی از معنای آن نداشته باشد. در واقع این هدف به خواندن با معنی ارتباط چندانی ندارد. البته مطالبی که بیان می شود یا مثال زده می شود در راستای پژوهش حاضر است و به دیگر جنبه های آموزشی مربوط نمی شود.

خواندن با لحن و آهنگ مناسب نیز اگر همراه با درک و فهم مناسب و استنباط از نوشته همراه باشد می تواند به عنوان یکی از اهداف آموزشی به کار رود؛ اما اگر خواننده متنی را با لحن و آهنگ مناسب بخواند مانند دانش

آموزی که سوره ی قرآن را با لحن، صوت و آهنگ زیبا می خواند ولی از مفهوم آن شاید چیزی نفهمد، هر چند دارای پاداش و اجر اخروی و جنبه های مثبت دیگری است، اما در خواندن با معنی جایگاهی ندارد. پس خواندن با لحن و آهنگ مناسب با توجه به مثالی که آورده شد به تنهایی هدف مناسبی نمی تواند باشد. درک نوشته ها و دریافت پیام اصلی آن ها؛ خواندن برای درک و دریافت پیام اصلی نوشته هرچند خوب و مورد تأیید می باشد اما نمی تواند کافی باشد. وقتی درک و دریافت در خواندن مطلبی خوب و مناسب است که پس از آن خواننده به استنباط و درک و فهم تازه ای دست پیدا کند و به مطالبی و رای مطلب خوانده شده برسد و بین مطالب خوانده شده و مطالب از قبل آموخته شده پیوند و ارتباط برقرار کند و همچنین به قضاوت صحیحی بین مطلب و پیام دریافت شده برسد.

دریافت ارتباط بین بخش های مختلف نوشته ها؛ هدف مورد نظر می تواند هدف مناسبی برای آموزش خواندن باشد، اما هنگامی که خواننده به نتیجه و مفهوم نهفته در این ارتباط پی ببرد می تواند کارآمد و مفید باشد. به عبارتی وقتی شخص پس از اینکه ارتباط بین یک جمله یا یک بخش را با بخش دیگر فهمید، دلیل این ارتباط و چرایی این ارتباط و مفاهیم را نیز بتواند بفهمد. به عنوان مثال: اگر در یک متن بخواند؛ که فلز رساناست، ولی چوب رسانا نیست، چون فلز نیست. به مفهوم خاصیت هایی که در یک فلز هست و در چوب نیست پی ببرد یا به دلایل رسانا نبودن چوب نیز برسد. هر چند مثال هایی ادبی و بهتری بتوان برای رساندن مفهوم بیان کرد. به کارگیری کارافزارهای مناسب خواندن، یکی دیگر از اهداف که می توان گفت برای خواندن با لحن و آهنگ مناسب و همچنین برای بهتر متوجه شدن متن نوشته شده، می تواند مناسب باشد و یا ابزاری برای خواندن با معنی می تواند باشد.

از اهداف دیگر مهارت خواندن در فارسی دوره ی ابتدایی گسترش دایره ی دید و خوب دیدن و پرورش مشاهده است. از این اهداف برمی آید که متوجه سرعت در خواندن باشد. اما سرعت در خواندن یا گسترش در دامنه دید و پرورش مشاهده به همراه پرورش تعقل و تفکر است که به خوب خواندن و خوب متوجه شدن کمک خواهد کرد. به هر حال اگر چه اهداف انتخاب شده مهارت خوانداری فارسی دوره ی ابتدایی، برخی تاحدی مناسب و برخی لازمه خواندن می باشند نه هدفی برای خوب خواندن؛ برای اینکه خواندن با معنی را آموزش دهیم نیازمند بازنویسی اهداف به شیوه ای دیگر هستیم؛ که از منظر محقق بازنویسی با توجه به اهداف فلسفه برای کودکان می تواند ما را برای رسیدن به خوب خواندن یاری نماید. بنابراین اهداف مهارت خوانداری می تواند به صورت ذیل با اهداف فلسفه برای کودکان عجین یا ترکیب شود.

- آموزش خواندن به منظور پرورش تعقل

- آموزش خواندن به منظور رشد خلاقیت

- آموزش خواندن به منظور رشد و توسعه ارتباط و تعامل با دیگران
- آموزش خواندن به منظور رشد و پرورش درک اخلاقی
- آموزش خواندن به منظور توانایی مفهوم یابی در تجربه

اهداف پیشنهادی برای مهارت خوانداری :

- (۱) توانایی خواندن با لحن و آهنگ مناسب جهت ایجاد ارتباط بین بخش های مختلف یک نوشته و همچنین ایجاد تفکر و تخیل و پرورش قوای ذهنی
- (۲) درک نوشته ها و دریافت پیام و تفسیر و استنباط آن
- (۳) پرورش قوه قضاوت صحیح دانش آموزان در خواندن مطالب
- (۴) ایجاد علاقه و نیاز به خواندن در دانش آموزان

(۲) ارزیابی اهداف مهارت نوشتن در دوره ی ابتدایی بر اساس برنامه آموزش فلسفه برای کودکان چگونه است؟

آموزش نوشتن در دوره ی ابتدایی ایران در کتابی تحت عنوان کتاب بنویسیم انجام می شود. در واقع کتاب بنویسیم دوره ی ابتدایی حاوی تمریناتی است که به آموزش مهارت نوشتن می پردازد. اهداف آموزش مهارت نوشتن که مورد ارزیابی و بازنویسی قرار خواهد گرفت، از کتاب راهنما یا روش تدریس فارسی (بخوانیم و بنویسیم) اتخاذ گردیده است. بنابراین در پاسخ به این پرسش پژوهش برای پرهیز از تکرار از آوردن اهداف برنامه فلسفه برای کودکان که در مبانی و در پاسخ به پرسش دوم آورده شد خودداری کرده و فقط اهداف مهارت نوشتن را بیان می کنیم و با نظر به اهداف برنامه فلسفه برای کودکان به ارزیابی آن می پردازیم.

اهداف مهارت نوشتن در دوره ی ابتدایی

- (۱) توانمند سازی دانش آموزان در به کارگیری به هنجار خط
  - (۲) تقویت درست نویسی کلمات و جملات شنیده شده
  - (۳) تقویت مهارت به کارگیری علائم سجاوندی در نوشتن مانند استفاده ی درست از نقطه، ویرگول، دو نقطه و...
  - (۴) توانمند سازی دانش آموزان در اجرای برخی از پاره مهارت های نگارشی.
- با دقت در اهداف آموزش مهارت نوشتن متوجه خواهیم شد چهار مورد از اهداف، به آموزش نوشتن غیر فعال یا نیمه فعال توجه دارد و تنها هدف پایانی انتخاب شده برای آموزش مهارت نوشتن، به نوشتن فعال اشاره دارد. در صورتی که اگر بخواهیم دانش آموزان از همان ابتدا با نوشتن خلاق آشنا شوند و خلاقانه بنویسند باید اهدافی را

انتخاب کرد و یا نشانه گرفت که به دنبال آموزش نوشتن فعال خلاق باشد و یا بیش از این توجه داشته باشد. چنانچه اگر محتوایی انتخاب شود که رنگ و بوی نوشتن خلاق را داشته باشد، اما هدف آموزش یا به قولی سمت و سوی آموزش و برنامه ریزی به آن سوق داده نشود، چندان محتوای کارآمدی نخواهد بود. پس برای آموزش نوشتن خلاق باید اهداف آموزشی متناسب با آن را داشته باشیم. به همین دلیل نیاز به تجدید نظر و بازنویسی اهداف آموزش مهارت نوشتن به سبک و شیوه ای مناسب هستیم. به زعم نویسندگان برنامه فلسفه برای کودکان می تواند کمک شایانی در امر نوشتن خلاق به دانش آموزان داشته باشد. بر این اساس اهداف آموزش مهارت نوشتن با توجه به برنامه فلسفه برای کودکان بازنویسی خواهد شد؛ چرا که توانمند سازی در به کارگیری بهنجار خط و درست نویسی جملات و کلمات شنیده شده یا به کارگیری علائم سجاوندی، تنها به تقویت مهارت املا یا رونویسی صرف منجر خواهد شد. پس این اهداف دانش آموز را به سمت و سویی نخواهد برد که بتواند از ذهن خود برای نوشتن استفاده کند. یا دنیای درونش را به برون انتقال دهد. و تنها خواهد توانست کلماتی که می شنود بنویسد و یا متنی را رونویسی کند. و این جاست که برای نوشتن گزارش آزمایشگاه و یا متن نامه ای به دیگران متوسل خواهد شد.

بنابراین می توان از اهداف فلسفه برای کودکان در امر تدوین اهداف مهارت نوشتاری به صورت ذیل بهره جست.

- آموزش نوشتن به همراه تفکر و تعقل
- آموزش نوشتن به همراه پرورش خلاقیت
- آموزش نوشتن به منظور توانایی ارتباط و تعامل با دیگران
- آموزش نوشتن به همراه پرورش درک اخلاقی
- آموزش نوشتن به منظور توانایی مفهوم یابی در تجربه

اهداف بازنویسی شده مهارت نوشتن

- ۱) توانایی به کارگیری به هنجار خط همزمان با تفکر و تعقل در هنگام نوشتن
- ۲) توانایی نوشتن درست کلمات و جملات شنیده شده و بازنویسی خلاقانه جملات گفتاری به نوشتار
- ۳) توانایی استفاده مناسب از پاره مهارت‌های نگارشی آموزش داده شده در متون نوشتاری فعال و خلاق
- ۴) تقویت درک اخلاقی در نوشتن

نتیجه گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اهداف خواندن و نوشتن در دوره ی ابتدایی با نظر به اهداف برنامه فلسفه برای کودکان انجام شد. به این منظور که موجب بهبود توانایی خواندن و نوشتن شود. چرا که برنامه فلسفه برای کودکان با توجه به آنچه قبلاً بیان شد باعث پرورش قدرت استدلال، تفکر، قضاوت و داوری می شود. از طرفی ما هم به دنبال تدوین اهدافی برای مهارت خوانداری، که موجب خواندن تجسسی و انتقادی یا باعث خواندن به منظور خواندن، نه فقط روخوانی صرف شود، هستیم. همچنین در امر آموزش نوشتن به دنبال اهدافی باید باشیم یا آموزش نوشتن به این قصد یا هدف باید انجام شود که باعث آموزش نوشتن با معنا شود، نه منجر به رونویسی صرف. نوشتنی که چکیده و عصاره ذهن دانش آموز باشد، نه نوشتن که دیکته شخص دیگری برای او باشد. بنابراین برای تحقق چنین امری پس از بررسی و ارزیابی اهداف مهارت خواندن و نوشتن، براین معتقد شدیم که اهداف موجود پاسخگوی این منظور نخواهد بود و نیاز به تجدید نظر و بازنویسی دارد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که می توان برای مهارت خواندن و نوشتن اهدافی را تدوین کرد، که به دنبالش محتوایی مناسب را داشته باشد، تا موجب بهبود توانایی خواندن و نوشتن در دوره ی ابتدایی شود؛ که به دنبال آن به پیشنهاد اهداف متناسب با این برنامه برای مهارت خواندن و نوشتن پرداختیم. در پیوست نیز به ارائه نمونه محتوا و راهنمای آموزشی متناسب با آن پرداخته شده است.

پیشنهادات حاصل از پژوهش

با توجه به مباحثی که تا کنون ارائه شد، می توان پیشنهادات زیر را برای اصلاح و بهبود اهداف و برنامه آموزش خواندن و نوشتن دوره ابتدایی ارائه نمود:

(۱) استفاده از نظر متخصصان برنامه فلسفه برای کودکان در امر تدوین اهداف و کتب مهارت خوانداری و نوشتاری دوره ابتدایی.

(۲) بازنویسی مجدد اهداف و کتب فارسی دوره ی ابتدایی با نظر به اهداف و برنامه فلسفه برای کودکان

(۳) برگزاری دوره های آموزشی برنامه فلسفه برای کودکان، برای تدوین گران کتب فارسی دوره ی ابتدایی

پیوست:

«بلدرچین و برزگر»

دو بلدرچین با جوجه های خود در کشتزاری زندگی می کردند. روزها به دنبال غذا به صحرا می رفتند و شب ها به لانه ی خود برمی گشتند.

شبی جوجه نوک طلا به پدر و مادر خود گفت: «امروز صاحب کشتزار پسرش را نزد همسایه ها فرستاد تا از آن ها بخواهد که فردا برای درو، به کمک آن ها بیایند.»

جوجه نوک سیاه که کوچکتر بود، با نگرانی گفت: «اگر فردا این کشتزار را درو کنند، چه کنیم؟»

مادر جوجه ها گفت: «نترس! فردا کسی برای درو نخواهد آمد و لانه ما خراب نخواهد شد.»

شب دوم، جوجه نوک طلا گفت: «امروز زیر پای برزگر و پسرش علف سبز شد؛ کسی نیامد. برزگر، پسر را نزد

خویشان خود فرستاد تا خواهش کند که فردا به کمک آن ها بیایند، و با هم کشتزار را درو کنند.»

جوجه نوک سیاه کوچولو با تعجب پرسید: «زیر پایشان علف سبز شد یعنی چی؟! واقعاً علف سبز شد؟!»

جوجه نوک طلا گفت: «واقعاً نمی دانم. گاهی بزرگترها از آن استفاده می کنند.»

پدر جوجه ها گفت: «نترسید فردا هم کسی نخواهد آمد و آشیانه ی ما، برجا خواهد ماند.» و رو به نوک سیاه کرد

و گفت: «این یک ضرب المثل هست. یعنی منتظر شدند.»

اما نوک سیاه هنوز معنی و مفهوم جمله را به خوبی نفهمیده بود و تصمیم گرفت در این باره تحقیق کند.

شب سوم، جوجه نوک سیاه با شتاب به لانه برگشت و گفت: «پدر، مادر! فهمیدم ضرب المثل چی هست. تازه یک

ضرب المثل جدید هم یاد گرفتم؛ اما هنوز مفهومش را نمی دانم!»

مادر با مهربانی از جوجه کوچولو که تازه پرواز کردن را یاد گرفته بود پرسید بگو ببینم چی یاد گرفتی؟!»

جوجه نوک سیاه گفت: «امروز وقتی خویشان برزگر هم برای کمک به او نیامدند. شنیدیم که برزگر به پسرش می

گفت: کس نخارد پشت من، جز ناخن انگشت من؛ باید داس ها را تیز کنیم و فردا خودمان کشتزار را درو کنیم.»

و ادامه داد، «این یک ضرب المثل هست؟! مگر نه؟ معنی اش چی میشه؟»

پدر و مادر جوجه ها به هم نگاه کردند و گفتند: «دیگر جای ماندن نیست. فردا لانه ما خراب می شود. باید هرچه

زودتر به فکر آشیانه ی دیگری باشیم.»

جوجه ها تعجب کردند و از آن ها، دلیلش را پرسیدند.

راهنمای آموزشی برای داستان «بلدرچین و برزگر».

از ایده های مهم این داستان که مناسب گفت و گو و این پژوهش می باشد، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

همکاری، خوداتکایی، تلاش، ضرب المثل.

طرح بحث:

بعد از خواندن داستان سؤالاتی در رابطه با داستان در ذهن بچه ها ایجاد می شود که معلم با درایت باید آن ها را

به سمت و سویی سوق دهد که دانش آموزان به مفهوم یا مفاهیم مورد نظر داستان برسند؛ البته نتیجه ای که

معلم در ذهن دارد مورد نیست بلکه فرایند بحث کردن، بیشتر مورد نظر است. به عنوان مثال سؤالاتی که در

ذهن دانش آموز ممکن است ایجاد شود، معلم آن را به سؤال مناسب تبدیل کند.

مثال: دانش آموز ممکن است سؤال کند: چرا کشاورز از دوستانش خواست که به او کمک کنند؟ که بهتر است به

این سؤال تبدیل شود: چرا کمک خواستن از دوستان راحت تر از غریبه ها است؟

پرسش های دیگر برای طرح بحث:

- همکاری چیست؟
- چرا آدم ها باید با هم همکاری کنند؟
- آیا حیوانات می توانند با هم همکاری می کنند؟
- آیا حیوانات می فهمند که با هم همکاری می کنند؟
- آیا کمک خواستن از دوستان راحت تر از غریبه ها است؟
- چه موقع بهتر است از دیگران کمک بخواهیم تا اینکه به تنهایی کارمان را انجام دهیم؟
- آیا همیشه باید خودمان کارمان را انجام دهیم؟
- تلاش چیست؟
- منظور از ضرب المثل «کس نخارد پشت من چیست؟»
- خوداتکایی یعنی چه؟
- آیا باید همیشه به خودمان متکی باشیم؟
- اگر شما به جای کشاورز بودید، از دیگران کمک می خواستید؟
- آیا مسئله حل نشده در داستان برایتان وجود دارد؟
- آیا تا به حال به کسی کمک کرده اید؟
- آیا تا به حال از کمک کسی بهره مند شده اید؟

تمرینات پیشنهادی:

(۱) قسمتی از داستان را روی تابلو نوشته و از دانش آموزان بخواهیم تا به کمک قوه ی تخیل خود ادمه آن را بنویسند.

(۲) با دادن چند ضرب المثل به دانش آموزان از آن ها بخواهیم که در مورد داستان مربوط به آن تحقیق کنند و به کلاس گزارش دهند. سپس در کلاس از طریق گفتگو در اجتماع پژوهشی درباره آن بحث صورت گیرد.

(۳) ضرب المثلی به دانش آموزان داده و از آن ها بخواهیم آن را در یک داستان به کاربرند. بعد داستان ها در کلاس خوانده شود و در مورد آن بحث شود.

به عنوان مثال: (۱) جوجه را آخر پاییز می شمارند؛ (۲) نابرده رنج، گنج میسر نمی شود.

۴) از طریق ایفای نقش، در کلاس با دادن چند نقش در مورد همکاری و خوداتکایی به چند دانش آموز، از دانش آموزان مشاهده گر خواهیم که نتیجه مشاهدات خود را در مورد نمایش بنویسند و سپس در مورد آن بحث شود.

Abstract:

This study aims at evaluating the goals of reading and writing based on the goals of Philosophy for Children for improving reading and writing in primary school. In order to achieve the objectives of this study, the research questions were developed in the field of reading and writing skills. Analytic philosophical inquiry was used as the research method. According to the concepts and theoretical base of philosophy for children for reading and writing improvement, the researcher assessed the goals of reading and writing skills which are written in teacher's guidebooks in primary school. The findings indicated that the target goals of Farsi reading and writing skills in primary school that focuses on teaching reading and writing skills, have the ability to be developed according to the Philosophy for Children program to improve the purposeful reading and writing skills.

Keywords: Goals of Philosophy for Children, Goals of Reading and Writing, Primary School

منابع

- حسینی، سید حسام (۱۳۸۷). «بررسی رویکردهای مختلف در آموزش فلسفه به کودکان و نسبت آن ها با برنامه درسی دوره ی ابتدایی ایران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- پین، الاین؛ ویتاگر، لزی؛ مهارتهای مطالعه و پژوهش. ترجمه دکتر محمدرضا کرامتی و نسرین اسدزاده (۱۳۸۷). انتشارات رسانه تخصصی.
- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۸۵). ادبیات کودک برای آموزگاران، ماهنامه ی آموزش ابتدایی ۲، دوره ی دهم، ش ۲.
- کومبز، جرالدار؛ دنیلز، لوری بی (۱۳۸۷). پژوهش فلسفی: تحلیل مفهومی. ترجمه خسرو باقری، در مهرمحمدی، محمود. مجموعه مقالات روش شناسی مطالعات برنامه درسی، تهران، انتشارات سمت.
- زندی، بهمن (۱۳۸۳). خودآموز روش تدریس مهارت نوشتن در دوره ی ابتدایی. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران.
- زندی، بهمن (۱۳۸۶). روش تدریس زبان فارسی (در دوره دبستان). تهران: انتشارات سمت.
- فیشر، رابرت، آموزش تفکر به کودکان، ترجمه دکتر مسعود صفایی مقدم - افسانه نجاریان، (۱۳۹۰)، چاپ سوم، اهواز، نشر گوزن
- قائدی، یحیی، (۱۳۸۲) نقد و بررسی مبانی دیدگاه ها و روش های آموزش فلسفه به کودکان، تهران، دانشگاه

هفتمین همایش ملی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران

فلسفه تعلیم و تربیت و قلمرو علوم اجتماعی و انسانی

دانشگاه شیراز

۳۰ و ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۵

تربیت معلم .

- قائدی، یحیی (۱۳۸۳). آموزش فلسفه به کودکان، بررسی مبانی نظری . تهران: انتشارات داروین.
- قائدی، یحیی (۱۳۸۸). «برنامه درسی آموزش فلسفه به کودکان در دوره ی راهنمایی و متوسطه». فصلنامه فرهنگ، س ۲۲، ش اول، پیاپی: ۶۹، ۸۳-۱۰۸
- قضاوی، فاطمه (۱۳۸۶). «نقد و بررسی برنامه آموزش فلسفه به کودکان در پایه ی سوم بر اساس اصول برنامه ریزی درسی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران ، دانشگاه تربیت معلم .
- محمد زاده، رضا (۱۳۸۵)، فلسفه و کودک، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا.
- مرعشی سیدمنصور؛ هاشمی، سیدجلال؛ مقیمی گسک، اعظم (۱۳۹۱). تحلیل محتوای کتاب های درسی بخوانیم و بنویسیم و هدیه های آسمان دوره ی ابتدایی بر اساس معیارهای برنامه درسی فلسفه برای کودکان، تفکر و کودک، سال سوم، شماره اول.
- مرعشی، سیدمنصور؛ رحیمی نسب، حجت الله؛ لسانی، مهدی (۱۳۸۷). امکان سنجی اجرای آموزش فلسفه به کودکان در برنامه درسی دوره ی ابتدایی، فصلنامه ی نوآوریهای آموزشی، ش ۲۸، س ۷.
- میشل هو، روش های مطالعه و یادگیری «اصول یادگیری و توانایی های انسان». ترجمه دکتر یحیی قائدی و شاهرخ مکوند حسینی (۱۳۸۲)، نشر دواوین.
- وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، کتب راهنمای معلم فارسی اول تا ششم ابتدایی، گروه زبان و ادب فارسی.
- وستون، آنتونی (۱۳۸۸). «خلاقت "تفکر انتقادی"»، ترجمه کاوه بویری، تهران، انتشارات کتاب آمه.
- Comhy Iberer. (1988), Research. In: : Lipman and Gazzard,(1985), Thinking 6, Supplement2 .
- Fisher, R. (2001). Philosophy in primary schools. Fostering thinking skills and literacy. Reading, Literacy and Language. 3, 67 - 73.
- Lipman,M. (1988),Critical Thinking, What canit Be? Educational Leadership, vol.
- Lipman, M. (1988), Philosophy Goes to School, Philadelphia, Temple univ press.
- Lipman,M.(1991), Thinking in Education. Cambridge univpress.
- Lipman,M.and A.M.Sharp(1984).Looking for meaning, instructional Mahual to Accompany PIXIE. America university press.
- ربانی، (۱۳۹۲). خواندن و عوامل مؤثر در آن، گروه آموزشی پایه ی اول، بازیابی: ۹۲/۸/۷ از <http://www.awwal.blogfa.com>
- صادقی (۱۳۸۶). مقاله پرتوهای طلوع (بررسی اهداف کتب بخوانیم و بنویسیم). بازیابی: ۹۲/۷/۱۰ از <http://www.7740445.blogfa.com>